

การเลือกและการปรับใช้คำยืมภาษาต่างประเทศในบทเพลงเทิดพระเกียรติอีสาน:

การประกวดวงดนตรีพื้นบ้านโปงลาง กรมพลศึกษา

The Selection and Adaptation of Foreign Loanwords in Isan Royal
Tribute Songs: A Case Study of the Pong Lang Traditional Music
Competition by the Department of Physical Education

ธนพล สกลสุนทรเทพา สุดาหยงค์

Thanapolne Sakolsundaradeba Sudayongk

นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Ph.D. Student in Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University

Thanapee333@gmail.com

Received: November 11, 2025

Revised: February 3, 2026

Accepted: February 17, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเลือกและปรับใช้คำยืมภาษาต่างประเทศในบทเพลงเทิดพระเกียรติอีสาน การประกวดวงดนตรีพื้นบ้านโปงลาง กรมพลศึกษา ระหว่าง พ.ศ. 2565-2567 จำนวน 30 เพลง ที่เผยแพร่ทางช่องทางยูทูบ (YouTube) ซึ่งประพันธ์ขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ผลการศึกษาพบทั้งหมด 4 ประเด็น ได้แก่ 1) คำยืมจากภาษาบาลี-สันสกฤต ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างภาษาให้มีความเป็นทางการและศักดิ์สิทธิ์ แบ่งตามหน้าที่ทางภาษาได้ 5 หมวดหมู่ คือ พระนามและอิสริยยศ พระบารมีและคุณูปการ การแสดงความเคารพ คำมงคลและคำอวยพร คำศัพท์เฉพาะทางศาสนา 2) คำยืมจากภาษาขอมโบราณ มีบทบาทเสริมสร้างความเป็นราชสำนัก ปรากฏในรูปแบบของราชาศัพท์มาตรฐาน 3) การผสมผสานภาษาต่างประเทศกับภาษาอีสาน การสร้างเสียงประสานและสัมผัส โดยใช้เทคนิคการเล่นเสียงพยัญชนะและสระ การแทรกคาถาบาลีโดยตรง ในบางช่วงของเพลงเพื่อเพิ่มความขลังและศักดิ์สิทธิ์ การสร้างคำใหม่ จากการผสมผสานภาษาต่างประเทศกับภาษาไทย 4) การเปลี่ยนแปลงของเสียงและความหมาย พบทั้งหมด 2 ประเภท ได้แก่ ด้านเสียง คือ การตัดเสียง การเปลี่ยนเสียง ส่วนด้านความหมาย คือ ความหมายแบบย่ำยที่ และความหมายแบบกว้างออก

แม้จะมีโครงสร้างทางภาษาและฉันทลักษณ์หลักเป็นภาษาอีสานในรูปแบบต่าง ๆ แต่ผู้ประพันธ์ได้เลือกสรรและผสมผสานคำยืมภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะคำจากภาษาบาลีและสันสกฤต เข้ามาปรับใช้อย่างมีนัยสำคัญเพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกทางภาษา (Linguistic Mechanism) ในการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ (Sacralization) และยกระดับภาษา (Linguistic Elevation) ให้มีความสง่างามและเหมาะสมกับบริบทแห่ง

ราชสำนัก แสดงให้เห็นถึงความสามารถของภาษาถิ่นในการหลอมรวมองค์ประกอบทางภาษาชั้นสูงเพื่อรับใช้เป้าประสงค์ทางวัฒนธรรมได้อย่างกลมกลืน

คำสำคัญ: คำยืมภาษาต่างประเทศ ภาษาอีสาน บทเพลงเทิดพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ

Abstract

This research is a qualitative study aiming to investigate the selection and adaptation of loanwords from foreign languages in Isan royal tribute songs presented in the Pong Lang Folk Music Competition organized by the Department of Physical Education between the years 2022 and 2024 (B.E. 2565–2567). The data included 30 songs published on YouTube, composed to honor Her Majesty Queen Sirikit The Queen Mother. The study identified four main findings: 1) Loanwords from Pali-Sanskrit: These words serve as the primary linguistic tool for establishing formality and sacrality in the language. They are categorized into five functional groups: royal names and titles, majesty and benevolence, expressions of reverence, auspicious and blessing terms, and specialized religious vocabulary. 2) Loanwords from Old Khmer: These words play a role in enhancing the courtly nature of the language, appearing in the form of standard royal vocabulary. 3) The Integration of Foreign Languages with Isan: This includes techniques such as the creation of phonetic harmony and rhyme using alliteration and assonance (playing with consonant and vowel sounds), the direct insertion of Pali incantations in certain parts of the songs to increase mystique and sacredness, and the formation of new words through the fusion of foreign languages with Thai. 4) Phonetic and Semantic Changes: 2 main types were found: 4.1) Phonetic Changes: Clipping (omission of sounds) and sound shifts. 4.2) Semantic Changes: Meaning and semantic broadening.

Although the core linguistic structure and versification remain in various forms of the Isan dialect, the composers meticulously selected and integrated foreign loanwords, especially those from Pali and Sanskrit, adapting them significantly. These loanwords function as a linguistic mechanism to achieve sacralization and linguistic elevation, making the language elegant and appropriate for the royal context. This demonstrates the capability of a local dialect to harmoniously integrate high-status linguistic elements to serve cultural objectives.

Keywords: Foreign Loanwords, Isan dialect, Royal Tribute Songs, Her Majesty Queen Sirikit

บทนำ

ดนตรีพื้นบ้านอีสานมิได้เป็นเพียงศิลปะการแสดงที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงพลวัตและความซับซ้อนทางภาษาในสังคมไทยร่วมสมัย โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาบทเพลงเทิดพระเกียรติที่ใช้ในการประภควดวณโปงลาง ซึ่งเป็นเวทีที่ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถและความสร้างสรรค์ในการใช้ภาษาเพื่อถวญวณความเคารพต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Ferguson (1959) เกี่ยวกับภาวะทวิภาษา (Diglossia) ที่เกิดขึ้นในสังคมที่มีการใช้ภาษาหลายระดับในบริบทที่แตกต่างกัน

การใช้คำยืมจากภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาบาลี-สันสกฤตและภาษาเขมรโบราณ ในบริบทของเพลงพื้นบ้านอีสานเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจทางภาษาศาสตร์สังคม เนื่องจากสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างองค์ประกอบภาษาชั้นสูง (High variety) ที่มีความเป็นทางการและศักดิ์สิทธิ์ เข้ากับภาษาถิ่น (Low variety) เป็นกันเองและใกล้ชิด ดังที่ Haugen (1953) ได้อธิบายถึงกระบวนการยืมคำ (Borrowing) ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อมีการสัมผัสระหว่างภาษาต่าง ๆ และมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับระบบภาษาผู้รับ การนำคำยืมเหล่านี้มาใช้ในบทเพลงเทิดพระเกียรติมิได้เป็นการหยิบยืมมาใช้โดยตรงไปตรงมา แต่เป็นกระบวนการที่มีการปรับเปลี่ยนและดัดแปลงทั้งในด้านเสียง (Phonological adaptation) และความหมาย (Semantic change) เพื่อให้เข้ากับบริบททางภาษา ฉันทลักษณ์ และวัฒนธรรมของภาคอีสาน การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สอดคล้องกับทฤษฎีของ Weinreich (1953) ที่เสนอว่าการสัมผัสภาษามักส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่สะท้อนถึงความต้องการและบริบททางสังคมของผู้ใช้ภาษาพื้นบ้านโดยปราณี วงษ์เทศ (2525) กล่าวว่า เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความเก๋าแก่สืบทอดมาจากปากต่อปากกันเรื่อยมาหลายชั่วอายุคน โดยอาศัยการจดจำ ไม่มีต้นกำเนิดที่แน่ชัด ลักษณะเด่นของพื้นบ้าน คือ ความเรียบง่ายและมีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น ความเรียบง่ายนั้นปรากฏอยู่ในรูปแบบของภาษา คำกลอน ทำนองร้อง ภาษาที่ใช้เป็นภาษาพูดธรรมดา เป็นคำกลอนง่าย ๆ แฝงคติแง่คิด หรือเป็นคำคมขำได้คารมกันระหว่างหญิงชาย วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้าน ยังสามารถก่อให้เกิดรายได้เพื่อเลี้ยงชีพ หรือเพื่อแลกกับการดำรงชีวิต คือ เป็นอาชีพสำรองในเทศกาลที่เกิดขึ้นได้อีกด้วย ส่วนเพลงพื้นบ้านอีสาน นิพนธ์ สุวรรณรงค์ (2553) กล่าวว่า ใช้ภาษาท้องถิ่นอีสานปะปนภาษาภาคกลาง และสำเนียงการเอื้อนเสียง ลีลา สำเนียง แม้ว่า จะใช้เครื่องดนตรีสากลบรรเลงเพลงลูกทุ่งอีสานแต่สำเนียงก็จะปรากฏออกมาเป็นทำนองพื้นบ้านอีสาน โดยใช้เครื่องดนตรีสากลประกอบเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน เพื่อให้เห็นบรรยากาศท้องถิ่นตามคำร้อง ทำนอง และ สำเนียงเพลงพื้นบ้านอีสาน

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง กระทรวงวัฒนธรรม (2563) กล่าวว่าพระองค์ทรงมุ่งมั่นปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อแบ่งเบาพระราชภาระของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในการอุปถัมภ์บำรุงพสกนิกรให้มีความอยู่ดีกินดี มีสุขภาพอนามัยแข็งแรง มีการศึกษา มีความสามารถในการประกอบอาชีพการงาน มีความรักชาติบ้านเมือง และทรงปลูกฝังความนิยมในศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ ทรงดูแลรอบด้านไปจนถึง

สภาพแวดล้อมและอนุรักษ์สรรพสิ่ง พระมหากษัตริย์คุณนี้ไม่เลือกเพศ ผิวพรรณ และชาติวรรณะใด ๆ แม้ราษฎรในประเทศเพื่อนบ้านที่หนีร้อนมาพึ่งเย็นในประเทศไทยก็ได้อาศัยพระบรมโพธิสมภารนี้ด้วย

การศึกษบทเพลงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่ใช้ในการประกวดดนตรีพื้นบ้านอีสานวงโปงลาง กรมพลศึกษา โดยมุ่งเน้นการศึกษาการเลือกและการปรับใช้คำยืมภาษาต่างประเทศ เพื่อทำความเข้าใจถึงกลไกทางภาษาที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าทั้งในด้านศิลปะและความหมายทางสังคม และการปรับใช้ดังกล่าวสะท้อนถึงอะไรในด้านภาษาศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษามานุษยวิทยาสังคม วรรณกรรมพื้นบ้าน การรักษาและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของไทยต่อไป

พระผู้เสด็จสู่สวรรคาลัย ธ สถิตในดวงใจตราบนิจนิรันดร์ ด้วยสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณเป็นล้นพ้นอันหาที่สุดมิได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการเลือกและปรับใช้คำยืมภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในบทเพลงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง การประกวดดนตรีพื้นบ้านอีสานวงโปงลาง กรมพลศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาจากคำร้องของบทเพลงเทิดพระเกียรติวงโปงลาง ที่ผ่านเข้ารอบชิงชนะเลิศ ในการประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง กรมพลศึกษา รุ่นอายุไม่เกิน 19 ปี และรุ่นอายุไม่เกิน 25 ปี ประจำปี 2565-2567 รวมทั้งสิ้น 30 บทเพลง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาการเลือกใช้และการปรับใช้คำยืมภาษาต่างประเทศในบทเพลงเทิดพระเกียรติอีสาน ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง โดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

1. ขั้รวบรวมข้อมูล

1.1 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

1.2 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับดนตรีพื้นบ้านอีสาน บทเพลงเทิดพระเกียรติ และการใช้คำยืมภาษาต่างประเทศ

1.3 รวบรวมคำร้องเนื้อเพลงดนตรีพื้นบ้านอีสานวงโปงลางที่ผ่านเข้ารอบชิงชนะเลิศในการประกวดดนตรีพื้นบ้านวงโปงลาง กรมพลศึกษา ระหว่าง พ.ศ. 2565-2567 ทั้งหมดจำนวน 30 บทเพลง

จากสูจิบัตรการประภควด คำบรรยายแทนเสียง (Captions) ข้อความจากกล่องแสดงความคิดเห็นของผู้ประพันธ์ และคำอธิบายใต้ วิดีทัศน์ ในช่องทางยูทูบ (YouTube)

2. ขั้่นวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์นี้ใช้ข้อมูล จากเอกสารเนื้อเพลงเทิดพระเกียรติภาษาอีสานที่ได้รวบรวมมาข้างต้น โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

2.1 รวบรวมและจำแนกคำศัพท์ โดยมีการคัดแยกคำศัพท์ที่คาดว่าเป็นคำยืมจากภาษาต่างประเทศออกจากคำศัพท์อีสานพื้นถิ่น ในบทเพลงเทิดพระเกียรติ

2.2 สืบรากศัพท์ (Etymological Analysis) จำแนกคำยืมตามภาษาต้นทาง ได้แก่ บาลี-สันสกฤต ขอม และภาษาอื่น ๆ ที่ปรากฏในบทเพลงเทิดพระเกียรติ

2.3 วิเคราะห์เชิงบริบท (Contextual Analysis) ศึกษาหน้าที่และความหมายของคำยืมที่ปรากฏในบริบทของแต่ละบทเพลง เพื่อทำความเข้าใจเจตนาของผู้ประพันธ์ ขนบของการขับร้อง การแสดง การใช้คำที่มีเสียงและความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทในบทเพลงเทิดพระเกียรติ

3. ขั้่นนำเสนอผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิจัยโดยเรียบเรียงผลการวิจัย สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะโดยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เนื้อเพลงเทิดพระเกียรติทั้งหมด พบทั้งการเลือกใช้และปรับใช้คำยืมภาษาต่างประเทศอย่างเด่นชัด โดยสามารถจำแนกและอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. คำยืมภาษาบาลี-สันสกฤต: เครื่องมือสำคัญในการสร้างภาษาชั้นสูง

การใช้คำยืมภาษาบาลี-สันสกฤต มีความถี่ในการปรากฏสูงที่สุด และทำหน้าที่เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างภาษาให้มีความเป็นทางการและศักดิ์สิทธิ์ โดยปรากฏในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 1 วิเคราะห์หมวดหมู่คำศัพท์คำยืมภาษาบาลี-สันสกฤตที่ปรากฏในบทเพลงเทิดพระเกียรติสูงที่สุด

หน้าที่ทางภาษา	ตัวอย่างคำศัพท์ที่ปรากฏ	รากศัพท์และคำอธิบาย
พระนามและอิสริยยศ	พระพันวสา สิริกิติ์ ราชนี ราชชนนี ศรีนคร มาตา	คำราชาศัพท์มาตรฐานที่แทรกอยู่ในประโยคภาษาอีสานเพื่อบ่งบอกสถานะ
พระบารมีและคุณูปการ	พระบารมี พระการุญ กรุณา มหาการุณย์ บุญญา บุญผลา	คำนามที่แสดงคุณธรรมชั้นสูงแทนคำอีสาน เช่น ความใจดี ผลบุญ
การแสดงความเคารพ	ประณต วันทา สักการะ บูชา อภิวันท์ อาศิรวาท	คำกริยาที่ถูกเลือกใช้แทนคำอีสานพื้นถิ่น เช่น ไหว้ นบ ในท่อนที่ต้องการความขลัง

หน้าที่ทางภาษา	ตัวอย่างคำศัพท์ที่ปรากฏ	รากศัพท์และคำอธิบาย
คำมงคลและคำอวยพร	มงคล ศุภศรี เทียรมา นิรันดร์ เกษม สวัสดิ์ พรชัย	คำอวยพรที่เป็นแบบแผน เพื่อให้ สอดคล้องกับธรรมเนียมการถวาย พระพร
คำศัพท์เฉพาะทางศาสนา	เทวา อินทรา พระพุทธ ปรโลก ธรรณี สุเมรุ พระพรหม นาคา	คำที่เชื่อมโยงพระบารมีเข้ากับคติ ความเชื่อทางศาสนาและจักรวาล วิทยา

จากการศึกษา พบว่า ผู้ประพันธ์มักใช้คำยืมเหล่านี้ในวรรคขึ้นต้น หรือวรรคสรุปของบทกลอน เพื่อให้บทเพลงมีความเป็นทางการก่อนจะดำเนินเรื่องด้วยภาษาอีสานที่เรียบง่ายกว่า หรือเพื่อสรุปจบปิดท้ายอย่างสง่างาม

2. คำยืมภาษาเขมร: การเชื่อมโยงกับราชสำนัก

แม้ภาษาเขมร จะไม่ได้ปรากฏเด่นชัดเท่าภาษาบาลี-สันสกฤต แต่คำศัพท์ที่รับอิทธิพลจากภาษาเขมรก็ปรากฏอยู่และทำหน้าที่เสริมสร้างความเป็นราชสำนัก ดังที่ ฉลุย มงคล (2545) กล่าวว่า เนื่องจากไทยรับเอารูปแบบการปกครองของเขมรโบราณมาใช้โดยยกย่องกษัตริย์เป็นเทพเจ้าตามลัทธิเทวราชย์ของเขมร จึงทำให้มีคำราชาศัพท์ใช้อย่างเขมรดด้วย ดังที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้ เช่น เสด็จ สมเด็จ ถวาย ทูล ทรง ดำเนิน ดังตัวอย่าง

...เสด็จทั่วแดนดินถีนดอย	ลำบากไม่น้อยพระองค์ทรงไป
ดงงามผ้าไหม	คู่ถิ่นอีสานแดนไพร...
...แล้วซ้ายอโยธิน้อม	ถวายตั้งทูลถวาย
พระพันปีหลวงแม่ไทย	ศรีวิไลงามย้อย...

(สินไซ, 2565)

...ท่านเอย มวลมหาประชาชนี้	บารมีได้เย็นชุ่ม
ย่อนพระแม่ทรงการุณย์	ทรงเกื้อหนุนมองชาวศิลป์
ท่านเอย น้ำพระทัยบ่สุดสิ้น	ทรงถวิลปวงประชา
ทรงอาทรเหลือนับคนา	ดำเนินมาบ่มีแป้ว
ท่านเอย ทางกันดารบ่สุดเส้น	ได้ฮ่มเย็นเฟิงบารมี
องค์สมเด็จพระพันปี	ชนนีสยามเอย..

(เพชรพลาญชัย, 2566)

ซึ่งคำศัพท์ที่ปรากฏในบทเพลงเทิดพระเกียรติเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งของราชาศัพท์มาตรฐานที่ถูกนำมาใช้ในภาษาอีสานโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ

ส่วนการปรับใช้ภาษาต่างประเทศในบทเพลงเทิดพระเกียรติอีสาน โดยสามารถจำแนกและ
อภิปรายผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3. การผสมผสานภาษาต่างประเทศอย่างกลมกลืนกับภาษาอีสานในบทเพลงเทิดพระเกียรติ

การผสมผสานภาษาต่างประเทศ ลงในบทเพลงเทิดพระเกียรติอีสานเป็นสิ่งที่น่าสนใจที่สุด คือ
กลวิธีการผสมผสานคำศัพท์เหล่านี้เข้ากับโครงสร้างบริบท วลี กลุ่มคำ ประโยค และฉันทลักษณ์ของภาษาอีสาน
ได้อย่างลงตัว ดังตัวอย่าง เช่น

ประณตนิว-นบ	กวมกั้งเกล้ากระหม่อม
อศิรวาทวันทาน้อม	จอมเจ้าพระพันปี
ผู้่งข้าลิลาย้าย	ยรยาตราบัดนี้...
	(ออนซอนอีสาน, 2565)
ปรีโยสาสน์สิ้นสุดสั่งตั้งประสงค์	ว่าแล้วลงลีลานาฏนวยยวยย้าย
คันหัตถาไหวศิริโรราบขาบว่า	พระบุญญาพระพันปีหลวงเจ้าปกเหง้าเผ่าไทย
	(ออนซอนอีสาน, 2566)

จากตัวอย่างบทเพลงที่ยกมาข้างต้น มีการใช้คำผสมผสานเช่นคำว่า *ประณต* (บาลี) ควบคู่กับ *นบ*
(อีสาน) และ *เกล้ากระหม่อม* (ราชาศัพท์) ในประโยคเดียว เป็นการผสมผสานกันอย่างสละสลวยทั้งในด้าน
ความหมาย ซึ่งเป็นคำซ้อน และในด้านเสียงโดยมีการเล่นเสียงพยัญชนะ คือ *ณต-นิว-นบ กวม-กั้ง-กระ*
สาสน์-สิ้น-สุด-สั่ง แล้ว-ลง-ลี-ลา การเล่นเสียงสระ เช่น *สั่ง-ตั้ง นวย-ยวย ราบ-ขาบ* ตามการออกเสียงในภาษา
อีสาน

นอกจากนี้ยังปรากฏการใช้คำภาษาบาลีล้วนในบทเพลงบางช่วง ดังตัวอย่าง เช่น

...เทวราชา สุกกเทโว นีลวณโณ นีลวตถิโก อุตวาหน	
กตวา จกกวาฟานุนโต อุตตรทิสาย ฐิตโกว ตัมมามิห...	
	(ออนซอนอีสาน, 2565)
...สมนตา จกกวาเฟสุ	สพพเทวา มหิทธิกา
มหายสา มหาเตชา	สุนนตุ สุนทรี กถ
ปรมราชมาตา ยา	สิริกิตติดี วิสุตดา
บุญญาธิการสมปณา	สิริสมปตติสยุดา
สพเพ เทวา มหเสกขา	เหนตุสสา ชยมงคล
ปรมา ราชนี นาถา	ทิมายุกา นิรามยา
วณญเปตา พลุเปตา	สุชิตา โหตุ สพพทา
วรา กิตติ ยสโคโค จ	ปญญาณนตุ นิรันตร ๗ ...
	(อรรคฮาตสี, 2567)

จากเนื้อเพลงท่วงทำนองการสูตรขวัญ การสวดแหล่ ด้วยการสวดคาถาบาลี แทรกเข้ามาโดยตรง ซึ่งเป็นประเพณีการเรียกขวัญ และเป็นการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพิ่มความเข้มขลังให้กับบทเพลง เทิดพระเกียรติอีสานที่ผสมผสานความเชื่อพุทธ-พราหมณ์ได้อย่างดี

อีกทั้งยังปรากฏการนำคำภาษาต่างประเทศมาสร้างคำที่มีความหมายใหม่ หรือความหมายที่ตรงกับคำที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อสาร เช่น

...อศิรนาฏกรรม	ระบำเทิดองค์พระพันวสา
ประโคนเสียงตุรียา	บรรเลงสักการีน้อมสุดดี...
	(ผดุงนารี, 2567)
...สัตว์ใหญ่่น้อยมาฮ่วมพรถวย	อวยพระพรให้อยู่เย็นเช้งุภัยให้หายฮ้อน
วาดหางฟ้อน มัจฉาทอง งามยิ่ง	มัจฉาเงิน ติดตึงต้อยต้องม่องงาม...
	(มนมั่งฝิ่งน้ำโขง, 2565)

จากบทเพลงที่ยกมาข้างต้น พบการสร้างคำ **อศิรนาฏกรรม** เป็นการสร้างคำใหม่โดยนำคำสันสกฤต (อาศิร+นาฏ+กรรม) เป็นการร่ายรำที่มุ่งอวยพร **พันวสา** เป็นการสร้างโดยใช้คำไทยกับภาษาบาลี **พันวสา** มาจากคำว่า พระพันปี คือ (พัน+วสา) และ **มัจฉาทอง มัจฉาเงิน** เป็นการสร้างคำโดยการใชบาลี กับภาษาไทย (มัจฉา+เงิน, มัจฉา+ทอง) หรือ ปลาเงิน ปลาทอง มาใช้ในบริบทของการแสดงเพื่อเทิดพระเกียรติตนเอง

4. การเปลี่ยนแปลงของเสียงและความหมาย: การปรับใช้ภาษาต่างประเทศในบทเพลงเทิดพระเกียรติ

จากการศึกษาบทเพลงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในการประกวดดนตรีพื้นบ้านอีสานวงโปงลาง กรมพลศึกษา พบการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด 2 ด้าน คือ การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงและความหมาย ดังนี้

4.1 การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง

4.1.1 การตัดเสียง ในที่นี้คือวรรณ ประสพสุข (2560) กล่าวว่าเป็นการตัดจำนวนพยางค์ของคำที่ยืมมาให้น้อยลงกว่าเดิมโดยวิธีการตัดเสียง พบได้บ่อยในการใช้ชีวิตประจำวัน เพราะต้องการความรวดเร็วในการสื่อสาร และในการประพันธ์ เนื่องจากต้องการความสละสลวยและความไพเราะคล้องจอง ตัวอย่าง เช่น

...ยีนั่นแหล่นั่นนา	พระองค์ดับทุกข์ฮ้อนนั่นคือ พระกรณี
บ้านเมืองดีดังแดนอมรฟ้า	บารมีคำแดนไทยจึงได้หม
ถวายบังคมพระจอมฟ้า	ปวงทวยข้าส่งพระพร...
	(ดอกชงโค, 2565)

...เทพพระท่อนไทย์อยู่กำฝ่ายวตึงสา เสด็จลงมาโฮมพื้นแผ่นดินสยาม
พาทีพื่อนมยุราภวยกึ่ง ว่าแล้วขับเสพย์ซ้องป้อดมับารมี...
(ดอกซงโค, 2565)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น พบคำว่า พระภรณ์ และ วตึงสา จากบริบทของบทเพลงเทิดพระเกียรติสามารถสรุปได้ว่า คำว่า พระภรณ์ มาจาก พระราชภรณ์ยกิจ ส่วน วตึงสา ตัดเสียงมาจากคำว่า ดาวตึงส์ หรือ ดาวตึงสา เนื่องจากชนบทการแสดง การขับร้อง บริบทและฉันทลักษณ์ทางคำประพันธ์ ทำให้ผู้ประพันธ์ต้องตัดทอนเสียงลงเพื่อความงามทางภาษา และท่วงทำนองที่ผู้สร้างสรรค์ประพันธ์ขึ้นให้เกิดความไพเราะของการขับร้อง

4.1.2 การเปลี่ยนเสียงหรือการย้ายเสียง คือ การที่เสียงกลายจากเสียงหนึ่งเป็นอีกเสียงหนึ่ง แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงของความหมาย การเปลี่ยนเสียงในบทเพลงเทิดพระเกียรติภาษาอีสานพบทั้งหมด 2 เสียง คือ หน่วยของเสียงพยัญชนะและสระ ดังตัวอย่างเช่น

...กราบ แทบเบ้องยุคลบาท	นวนนาถองค์สิริกิต์วิศิษฐ์สมัย
ขำน้อย โปงลางสินไซ น้อมก้มเศศ	คัมเขตทวยไทย ซาบซึ้งพระมัย...
	(สินไซ, 2565)
...ยอระยกย้ายหย่าง	สองพระหัตถ์แปลงทาง
สร้างโครงการวางไว้	พระมัยเต้องต่อประชา...
	(ศิลป์อีสาน, 2565)

จากบทเพลงข้างต้น การเปลี่ยนพยัญชนะตามบริบทการใช้คำ คำว่า พระมัย ในที่นี้หมายถึง คำว่า พระทัย ดังตัวอย่าง ซาบซึ้งพระมัย หมายถึง ซาบซึ้งดวงใจ และ พระมัยเต้องต่อประชา การเอาใจใส่ต่อประชา

นอกจากนี้ยังปรากฏการเปลี่ยนเสียงสระเป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...ศรี ๑ ลิทธิชัยมั่งคลาอาคม	พรหมวิหารสถานดวงอันวิเศษ
อันเป็นเหตุแห่งสัตว์ทั้งหลายได้ตั้งอยู่	สุขเกษมเดิมครองพระบรมโพธิสัตว์เจ้า...
	(ศิลป์อีสาน, 2566)
...สิริกิต์พระพันปีอยู่เกษมชมชื่น	ว่าแล้วเสียงครื้น ๑ จังสิสูตรเอ็นขวัญ
ว่ามาเยอขวัญเอ้ย ขอให้ขวัญคืนมาในมือนี้นี้ น้อมแล้วว่า สาธุ สาธุ สาธุ เทอญ...	
	(บุญหาญอีสานศิลป์, 2565)
...มาลาค้อมลิตถวยน้อมค้อมผกา	วาดแขนอ่อนกว่ามือกวมเกล้า
ถวยมิ่งเหง้าพระพันปีผู้ยิ่งใหญ่	เคยไลไพรฟ้าแมนแยงหล้าบถอย...
	(มุนมั่งฝิ่งน้ำโขง, 2565)

...ขึ้นเคียงข้าง คู่พระขวัญพระองค์แม่ สมพระเกียรติยิ่งล้ำ ทวยข้าแต่งถวาย
แล้วข้าวยืนน้อม ถวายตั้งทุกถวายเป็น พระพันปีหลวงแม่ไทย ศรีวิไลงามย้อย...
(สินไซ, 2565)

...เชิญขวัญคืนบ่อนแล้วถวายพระพรแด่องค์มาดา
ให้นาสุขเป็นศรีมิ่งล้ำคู่ปวงประชา **เทียรฆายืนยง**
น้อมวอนขอพรจากฟ้าประโลมลง
สมข้าปาวอ้อนประสงค์ขอพระองค์ทรงพระเจริญ...
(ขุนหาญอีสานศิลป์, 2565)

...ยืนมั่นหมั่นพันวสา **จงเทียรฆาสถาพร**
โยยมิ้งเมืองนคร **ว่าอยู่ดีถ่อน ทรงพระเจริญ...**
(มุนมั่งฝิ่งน้ำโขง, 2566)

...ดุชฎีปิติน้อมประชากรทุกเหล่า **น้อมประณตไล่เกล้าระลึกไว้สู้วัน**
กาลดิถียามนี้วันมั่งคลออันประเสริฐ **บรรบวรณแล้วญาแม่แก้วเหล่าประชา...**
(สินไซ, 2566)

...**บรรบวรควรค้อมคู่สู้วัน** **ครบคอบพร้อมถ้วนดีล้วนคู่สู้วัน**
พากันย้วยราตรย้วยนวนายมางัน **จั่งได้แอ่ละแอ่นพื่อนโหยย่อนว่าไล่กัน...**
(อรรคชาติสี, 2566)

จากตัวอย่างบทประพันธ์ที่ยกมาข้างต้น พบคำว่า **เกษิม** มาจากคำว่า **เกษม** **ถวายเป็น** มาจากคำว่า **ถวาย** **เทียรฆา** มาจากคำว่า **ทีฆา** **บรรบวร** หรือ **บรรบวรณ** มาจากคำว่า **บริบูรณ์** เมื่อวิเคราะห์ตามบริบทและรูปคำ

4.2 การเปลี่ยนแปลงความหมาย

4.2.1 การเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่ คือ การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำเดิมที่มีความหมายอย่างหนึ่ง แต่เมื่อนำไปใช้ ความหมายจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น

...ก็มกราบฝ่าละอองธุลีพระบาทพระแม่ไทย **น่าน้อมมโนมัยบังคมไหว้วงศ์จักรี**
เกล้ากระหม่อมทั้งหลายซุสให้สวัสดิ์ **เอ้แต่งบายศรีงามล้วนคู่สุยาม...**
(กาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์, 2565)

จากข้อความที่ยกมา คำว่า **มโนมัย** ราชบัณฑิตยสถาน (2554) กล่าวว่า ในความหมายที่ 1) เป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง สำเร็จ ใ้กับ **ม้า** หมายความว่า ม้าที่ใช้ขับขี่รวดเร็วได้ตั้งใจ 2) เป็นคำนาม ใช้ในบทประพันธ์ หมายถึง **ม้า** เช่น ครั้นถึงจึงสั่งข้าไท เร่งผูกมโนมัยที่เคยขี่ แต่จากบทเพลงที่ยกมาตามบริบทคำว่า **มโนมัย** หมายถึง จิตใจ ดวงใจ **น่าน้อมมโนมัยบังคมไหว้วงศ์จักรี** หมายถึง การน้อมดวงใจแสดงความเคารพต่อราชวงศ์จักรี

อีกทั้งคำว่า *ขมา* ที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย่ำยที่ เช่น

...วอนอินทราทูล*ขมา*อายุยืนร้อยปี ของคัมหาราชินียืนหมื่นปีพระชนมิให้สุขสราญ
องค์พระพันปีทรงให้สว่างหทัย ผลานำส่งมานำผองไทยแนวย้ายให้ไกลพลัน...
(มุนมั่งฝิ่งน้ำโขง, 2565)

...จั่งสืเผยคำกลอนอ่อนและหวาน ด้านสักการกราบ*ขมา*พระชนนี
สรรเสริญบุญญาช่องสำบารมี ในกาลบัดนี้บรรพรวณถ์...
(ขุนหาญอีสานศิลป์, 2565)

คำว่า *ขมา* ราชบัณฑิตยสถาน (2554) เป็นคำนาม หมายถึง ความอดกลั้น ไม่ถือโทษ และการยกโทษให้เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งยอมรับผิด ส่วนที่เป็นคำกริยา หมายถึง กล่าวคำขอโทษ นอกจากนี้ พจนานุกรมอีสาน อีสานร้อยแปด (2568) กล่าวว่า *ขมา* *ขอขมา* *สมา* หรือ *สมมา* หมายถึง ขอโทษ ขอขมาลาโทษ แต่เมื่อดูตามบริบทในบทเพลงเทิดพระเกียรติข้างต้น เป็นการแสดงออกในเชิงการแสดงความเคารพ มากกว่าเป็นการขอโทษ คือ ด้านสักการกราบ*ขมา*พระชนนี และอีกนัยหนึ่งเป็นการขอพร เช่น วอนอินทราทูล*ขมา*อายุยืนร้อย เป็นต้น

4.2.2 การเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก คือ คำเดิมสื่อความหมายในภาษาได้น้อยอย่าง แต่เมื่อนำมาใช้ความหมายของคำนั้นจะเพิ่มมากขึ้นหลายอย่าง โดยยังคงความหมายในภาษาเดิมอยู่ และเพิ่มความหมายลงไป ดังตัวอย่าง

...โอ้นอ เฮียมอศิรวาทน้อม ค้อมลงใส่องค์*รัมภา*
ถวายพระพรพระมาตา แนวล้ำค่าดอกขวัญเจ้า...
(เพชรชื่นชม, 2567)

...ฮ้องป่าวแณทัวหล้า สุ*รัมภา*ธาตรี
สมแม่นมิ่งพระราชินี แต่งปั้นบุนแบ่ง...
(บุญวัฒนา, 2567)

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า *รัมภา* ราชบัณฑิตยสถาน (2554) หมายถึง นางฟ้า และ กล้วย แต่ในบทเพลงเทิดพระเกียรติที่ยกมานี้ มีความหมายทั้งที่หมายถึง นางฟ้า คือ ฮ้องป่าวแณทัวหล้า*สุรัมภา*ธาตรี หมายถึง การร้องป่าวถึงเทพเทวดานางฟ้าทั่วสากลโลก นอกจากนี้ ยังมีความที่หมายถึง สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง นั่นคือ *เฮียมอศิรวาทน้อมค้อมลงใส่องค์รัมภา* หมายถึง เราขออวยพรแด่องค์พระพันปี อีกทั้งยังปรากฏความหมายแบบกว้างออกอื่น ๆ อีก เช่น

...เสียบแซมซ็อนมาลาหอมกลิ่น เป็องป้ายปั้น แก่งพระกร
ว่าละวอนวานไหว พระแม่*ไทม์*หิสร...
(ออนซอนอีสาน, 2567)

...น้อมกราบแทบบาทบงสุ์ พระองค์ผู้ทรงบวร
ดวงใจทั่วไทยนครมทิสรแห่งสมัย เถลิ้มพระชนมพรรษา
ปวงข้า้น้อมนำถวาย แม่หลวงมิ่งปวงชาวไทย ขอน้อมพรชัยราชสุดี...

(ศิลปอีสาน, 2566)

คำว่า มทิสร ราชบัณฑิตยสถาน (2554) เป็นคำนาม เลื่อนมาจาก มเหศวร หมายถึง พระศิวะ หรือพระเจ้าแผ่นดิน ปรากฏคำที่มีความหมายดังกล่าว คือ พระแม่ไ้ทมทิสร ซึ่งหมายถึง แม่ของพระเจ้าแผ่นดิน หรือพระราชชนนีพันปีหลวงนั่นเอง ส่วนอีกบท ดวงใจทั่วไทยนครมทิสรแห่งสมัย เป็นคำที่ไม่เข้ากับบริบท ของความหมายผู้เป็นใหญ่แห่งแผ่นดินหรือยุคสมัย จึงเป็นอีกคำที่มีความหมายเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ปรากฏการณ์นี้สะท้อนภาวะทวิภาษา (Diglossia) ในระดับ คำศัพท์ ซึ่งภาษาไทยและภาษาถิ่น มีชุดคำศัพท์ 2 ระดับ คือ ระดับสูง (H-variety) ที่มียืมจากบาลี-สันสกฤต สำหรับเรื่องที่เป็นทางการ และ ระดับพื้นถิ่น (L-variety) สำหรับการสื่อสารทั่วไป ในบทเพลงเทิดพระเกียรติ เหล่านี้ ผู้ประพันธ์ได้สลับใช้คำศัพท์ทั้งสองระดับเพื่อสร้างมิติทางภาษาที่หลากหลาย

อีกทั้งการปรับใช้คำยืมในบทเพลงเทิดพระเกียรติวงโปงลางอีสานไม่ได้เป็นเพียงการหยิบยืมคำ มาใช้อย่างตรง ๆ แต่เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ทางภาษา ที่มีการดัดแปลงทั้งด้านเสียงและความหมายหรือตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป เพื่อให้เกิดความไพเราะ กลมกลืนกับสำเนียงและฉันทลักษณ์แบบอีสาน และที่สำคัญ คือ เพื่อยกระดับเนื้อหาของเพลงให้สามารถสื่อถึงการเทิดทูน สรรเสริญ และถวายพระพรได้อย่างสมพระเกียรติสูงสุด แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาและชั้นเชิงทางวรรณศิลป์ของผู้ประพันธ์เพลงพื้นบ้านได้อย่างน่าชื่นชม

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เนื้อเพลงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในการประกวดดนตรีพื้นบ้านอีสานวงโปงลาง พบการใช้และการปรับใช้คำยืมภาษาต่างประเทศอย่างเด่นชัด โดยการใช้แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ

1. คำยืมจากภาษาบาลีและสันสกฤต มีความถี่การปรากฏสูงที่สุด ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างภาษาให้มีความเป็นทางการและศักดิ์สิทธิ์ แบ่งตามหน้าที่ทางภาษาได้ 5 หมวดหมู่ ได้แก่ พระนามและอิสริยยศ พระบารมีและคุณูปการ การแสดงความเคารพ คำมงคลและคำอวยพร คำศัพท์เฉพาะทางศาสนา

2. คำยืมจากภาษาขอมโบราณ มีบทบาทเสริมสร้างความเป็นราชสำนัก แม้จะไม่เด่นชัดเท่าบาลี-สันสกฤต ปรากฏในรูปของราชาศัพท์มาตรฐาน เช่น เสด็จ สมเด็จ ถวาย ทูล ทรง ดำเนิน

ส่วนการปรับใช้ภาษาต่างประเทศในบทเพลงเทิดพระเกียรติปรากฏ 2 ลักษณะ คือ

1. การผสมผสานภาษาต่างประเทศกับภาษาอีสาน การผสมผสานอย่างกลมกลืน ทั้งในระดับคำ วลี และประโยค การสร้างเสียงประสานและสัมผัส โดยใช้เทคนิคการเล่นเสียงพยัญชนะและสระ การแทรก

คาถาบาลีโดยตรง ในบางช่วงของเพลงเพื่อเพิ่มความขลังและศักดิ์สิทธิ์ การสร้างคำใหม่ จากการผสมผสานภาษาต่างประเทศกับภาษาไทย

2. การเปลี่ยนแปลงของเสียงและความหมาย พบทั้งหมด 2 ประเด็น ได้แก่ ด้านเสียง คือ การตัดเสียง เช่น พระภรณ์ จาก พระราชภณียกิจ การเปลี่ยนเสียง เช่น พระมัย จาก พระทัย เกษิม จาก เกษม ส่วนด้านความหมาย คือ ความหมายแบบย่ำยที่ เช่น มโนมัย จาก ม้า เป็น จิตใจ ขมา จาก ขอโทษ เป็น แสดงความเคารพ และความหมายแบบกว้างออก เช่น รัมภา จาก นางฟ้า ขยายไปหมายถึงสมเด็จพระนางเจ้าฯ

ดังนั้นการวิเคราะห์บทเพลงเทิดพระเกียรติภาษาอีสานเผยให้เห็นพลวัตทางภาษาที่น่าสนใจ คำยืมภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาบาลีและสันสกฤต มิได้เป็นเพียงเครื่องประดับทางภาษา แต่เป็นกลไกสำคัญที่ผู้ประพันธ์ใช้เพื่อสร้างความสง่างาม ความศักดิ์สิทธิ์ และเชื่อมโยงวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ากับวัฒนธรรมแห่งชาติได้อย่างมีศิลปะ ปรากฏการณ์นี้ตอกย้ำให้เห็นว่าภาษาถิ่นของไทยมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวเพื่อรับใช้เป้าประสงค์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย เป็นมรดกทางปัญญาที่สะท้อนการอยู่ร่วมกันของภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างในสังคมไทยได้อย่างงดงาม

อภิปรายผล

การเลือกและการปรับใช้คำยืมภาษาต่างประเทศในบทเพลงเทิดพระเกียรติภาษาอีสานสามารถอภิปรายได้ใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่

1. กลไกการสร้าง ความศักดิ์สิทธิ์ (Sacralization Mechanism) การเลือกใช้คำบาลี-สันสกฤต ซึ่งเป็นภาษาที่ถูกพันกับศาสนาและวรรณคดีชั้นสูง เป็นการเพิ่มความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่บทเพลง ทำให้เนื้อหามีความสมพระเกียรติในมาตรฐานเดียวกับวัฒนธรรมราชสำนักส่วนกลาง

2. การยกระดับสถานะของภาษาถิ่น (Elevation of Local Dialect) การที่ภาษาอีสานสามารถรองรับและผสมผสานคำศัพท์ชั้นสูงได้อย่างลงตัว เป็นการแสดงศักยภาพของภาษาถิ่นว่าไม่ได้จำกัดอยู่แค่การสื่อสารในชีวิตประจำวัน แต่ยังสามารถใช้ในบริบทที่เป็นทางการและสุนทรีย์ชั้นสูงได้

3. การแสดงอัตลักษณ์ซ้อนทับ (Layered Identity) บทเพลงเหล่านี้คือภาพสะท้อนอัตลักษณ์ของคนอีสานที่แสดงออกถึงความเป็นคนท้องถิ่น ผ่านภาษาและท่วงทำนอง ขณะเดียวกันก็แสดงความเป็นพลกรักรไทย ที่มีควมจริงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชาติผ่านการใช้คำศัพท์และราชาศัพท์ตามแบบแผน

โดยสอดคล้องกับสุวัฒน์ ชขเพต ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ กล่าวว่า ความหมายของคำเป็นส่วนหนึ่งของภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ เพราะความหมายของคำไม่ได้มีเพียงความหมายเดียว จึงทำให้เกิดความหมายใหม่ขึ้นมาเมื่อเทียบกับความหมายเดิม บทความนี้จึงเสนอ 2 ประเด็น ได้แก่ 1) สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย และ 2) ผลที่เกิดขึ้นบางประการเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในคำภาษาไทยโดยพิจารณาเปรียบเทียบความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นกับความหมายเดิม พบว่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงความหมายมาจาก 6 สาเหตุ คือ 1) สาเหตุทางด้านภาษา

2) สาเหตุด้านประวัติศาสตร์และความก้าวหน้าทางวิทยาการ 3) สาเหตุทางด้านสังคม 4) สาเหตุทางจิตวิทยา 5) สาเหตุจากอิทธิพลจากภาษาต่างประเทศและ 6) สาเหตุจากความจำเป็นที่จะต้องมีชื่อใหม่ ส่วนผลที่เกิดขึ้นบางประการเมื่อเปลี่ยนแปลงความหมายในคำ พบว่า มี 2 ด้าน คือ 1) ผลที่เกิดกับขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงทางความหมายได้แก่ ความหมายแคบลงและความหมายกว้างออก โดยมีปัจจัยด้านเวลาเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมาย นอกจากนี้ ขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงความหมายยังเกิดการขยายออกด้วยการใช้ในเชิงเปรียบเทียบที่เรียกว่า “การขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์” 2) ผลที่เกิดกับการเปลี่ยนแปลงในการประเมินทางความหมาย ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงบวกและเชิงลบ โดยเฉพาะความหมายเชิงลบเกิดจากคำศัพท์นั้นมีความหมายไม่สุภาพหรือแย่ลงกว่าเดิม ซึ่งอาจทำให้คำศัพท์นั้นกลายเป็นคำต้องห้าม

กล่าวคือ ในบริบททางสังคมและจิตวิทยาในการกำหนดความหมาย (Social and Psychological Drivers) ของสาเหตุการเปลี่ยนแปลงความหมายมาจากด้านสังคมและจิตวิทยา ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับ “กลไกการสร้างความรู้สึกดีลึกลับ” พบว่า เมื่อคำยืมบาลี-สันสกฤตถูกนำมาใช้ในภาษาอีสานเพื่อเทิดพระเกียรติพลังทางจิตวิทยาของคำเหล่านั้น ซึ่งเดิมอาจหมายถึงความเชื่อทางศาสนา ได้ถูกปรับเปลี่ยนให้กลายเป็นเครื่องมือสร้างความขลัง และสมพระเกียรติ โดยเป็นผลผลิตของการเปลี่ยนแปลงความหมายเชิงประเมินในทางบวก (Amelioration) เพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมที่ต้องการแสดงความจงรักภักดี ส่วนการขยายขอบเขตความหมายเชิงอุปลักษณ์และอัตรลักษณ์ (Metaphorical Extension) การขยายความหมายเชิงอุปลักษณ์ และการที่ความหมายกว้างออก ซึ่งสอดคล้องกับ การแสดงอัตรลักษณ์ซ้อนทับ โดยคำศัพท์ที่ใช้ในบทเพลงไม่ใช่เพียงแค่การเรียกชื่อ (Denotation) แต่เป็นการใช้ในเชิงเปรียบเทียบหรือสัญลักษณ์ (Connotation) เพื่อเชื่อมโยงความเป็นท้องถิ่น เข้ากับศูนย์กลางของชาติ การที่ภาษาอีสานหยิบยืมคำชั้นสูงมาใช้ ไม่ได้ทำให้ความหมายของภาษาถิ่นแคบลง แต่เป็นกว้างออกในเชิงศักยภาพ (Functional Expansion) ทำให้ภาษาถิ่นมีพื้นที่ยืนในมิติของรัฐพิธีและศิลปะชั้นสูง อีกทั้งด้านอิทธิพลจากต่างภาษาและความจำเป็นของชื่อใหม่ (Foreign Influence and Need for New Terms) อิทธิพลจากภาษาต่างประเทศ และความจำเป็นที่ต้องมีชื่อใหม่ เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง ในบริบทของบทเพลงเทิดพระเกียรติ ภาษาอีสานดั้งเดิมอาจไม่มีชุดคำศัพท์ (Lexicon) ที่เพียงพอต่อการอธิบายแนวคิดเรื่อง “ทศพิธราชธรรม” หรือ “บารมี” ในระดับราชาศัพท์ การรับอิทธิพลจากภาษาบาลี-สันสกฤต ซึ่งถือเป็นภาษาต่างประเทศในเชิงโครงสร้าง จึงเป็นความจำเป็นในการยกระดับสถานะของภาษาถิ่น เพื่อให้มีชุดคำศัพท์ใหม่ที่สามารถรองรับสุนทรียศาสตร์ที่ซับซ้อนขึ้นได้

ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงชี้ให้เห็นว่าบทเพลงเทิดพระเกียรติในบริบทดนตรีพื้นบ้านอีสานเป็นพื้นที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถของภาษาในการปรับตัวและสร้างสรรค์เพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางสุนทรียศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งสมควรได้รับการศึกษาและอนุรักษ์เป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงวัฒนธรรม. (2563). สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง.

กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.

ไก่อทอด โปรตักชั่น. (2565). เทิดพระเกียรติ | วงโป่งกลางกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม

2565, จาก https://youtu.be/Cief7Osjflo?si=vD82tGolT6C_1tGD.

_____. (2565). เทิดพระเกียรติ | วงโป่งกลางขุนหาญอีสานศิลป์. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2565,

จาก https://youtu.be/WM2as0K5_6U?si=4z9cfKRQP1r6gG6j.

_____. (2565). เทิดพระเกียรติ | วงโป่งกลางดอกขงโค. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2565, จาก

<https://youtu.be/cSpnOorqNRk?si=Oaxko1gYYZPqfNuh>.

_____. (2565). เทิดพระเกียรติ | วงโป่งกลางมูนม้งฝิ่งน้ำโขง. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2565,

จาก https://youtu.be/K7Ri_ZM7X20?si=RbaelPABx703dVpY.

_____. (2565). เทิดพระเกียรติ | วงโป่งกลางศิลป์อีสาน. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2565, จาก

<https://youtu.be/O3g-sR6M5O0?si=KZpmC8e3n7fnl1k->.

_____. (2565). เทิดพระเกียรติ | วงโป่งกลางสินไช. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2565, จาก

<https://youtu.be/kkGzj6-9NxE?si=v8aAJcj13bzHid7t>.

_____. (2565). เทิดพระเกียรติ | วงโป่งกลางออนซอนอีสาน. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2565,

จาก https://youtu.be/AkneVjCFKcw?si=whnBptS_0lPSY1J.

_____. (2566). เทิดพระเกียรติ (วงโป่งกลางเพชรพลาญชัย). สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2566,

จาก <https://youtu.be/oJWJI5muAXM?si=1QRNCRK1J4-3VSlj>.

_____. (2566). เทิดพระเกียรติ (วงโป่งกลางมูนม้งฝิ่งน้ำโขง). สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2566,

จาก <https://youtu.be/wHhzMLY6dP0?si=OM0jYv2VG-BbLY1k>.

_____. (2566). เทิดพระเกียรติ (วงโป่งกลางศิลป์อีสาน). สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2566, จาก

https://youtu.be/hhQinj3RIPw?si=kp_Oxi-T0r5NgDMp.

_____. (2566). เทิดพระเกียรติ (วงโป่งกลางอรรคชาติสี). สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2566, จาก

<https://youtu.be/wXPINq5IsVQ?si=76d3UgWxVKEBcGlq>.

_____. (2566). เทิดพระเกียรติ (วงโป่งกลางออนซอนอีสาน). สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2566, จาก

<https://youtu.be/wetC9SSmFDQ?si=WsuABBQSZmvgvBrl>.

_____. (2567). เทิดพระเกียรติ - วงโป่งกลางบุญวัฒนา. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2567, จาก

<https://youtu.be/pSLEFBmpJBs?si=GuhB8tRWNO8AXs2N>.

_____. (2567). เทิดพระเกียรติ - วงโป่งกลางผดุงนารี. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2567, จาก

https://youtu.be/-w_uTfCeXZQ?si=FXBTa_7MoXwm9Kb9.

- ไก่อทอด โปรตักชั่น. (2566). *เทิดพระเกียรติ (วงโปงลางลีนไซ)*. สืบค้นเมื่อ 19 สิงหาคม 2566, จาก <https://youtu.be/WaFeSkUKefk?si=S4XohuFkOtoaLfyp>.
- _____. (2567). *เทิดพระเกียรติ - วงโปงลางเพชรชื่นชม*. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2567, จาก <https://youtu.be/nLmo4UrzgYs?si=wAEZudjH4TltmzJB>.
- _____. (2567). *เทิดพระเกียรติ (วงโปงลางอรรคชาติ)*. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2567, จาก <https://youtu.be/gxiq1n3JOT8?si=WpWrdb79ZYFwMKLX>.
- _____. (2567). *เทิดพระเกียรติ (รางวัลชนะเลิศ) - วงโปงลางออนซอนอีสาน*. สืบค้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2567, จาก <https://youtu.be/WYlidBZaDiA?si=5TdqFLP4VQ5JvgYO>.
- ฉลวย มงคล. (2545). *ภาษาเขมร*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นิพนธ์ สุวรรณรงค์. (2553). *การพัฒนารูปแบบการประพันธ์เพลงลูกทุ่งอีสาน*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ปรานี วงษ์เทศ. (2525). *พื้นบ้านพื้นเมือง*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์
- _____. *พับลิเคชั่นส์*.
- ศิริวรรณ ประสพสุข. (2560). *ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย*. อุบลราชธานี: สาขาวิชาภาษาไทย
- _____. *คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*.
- อีสานร้อยแปด. (2568). *พจนานุกรมอีสาน*. <https://esan108.com/dict/#gsc.tab=0>
- Ferguson, C. A. (1959). *Diglossia*. *Word*, 15(2), 325-340.
- Haugen, E. (1953). *The Norwegian Language in America: A Study in Bilingual Behavior*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Weinreich, U. (1953). *Languages in Contact: Findings and Problems*. New York: Linguistic Circle of New York.